

Багмет К.В., аспірант кафедри менеджменту

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЕРЕДУМОВ БАНКІВСЬКО-СТРАХОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

У статті досліджено та обґрунтовано основні чинники, що обумовили початок руху банківського ринку в напрямку страхового. Систематизовано передумови банківсько-страхової інтеграції, що склалися на макроекономічному та мікроекономічному рівнях.

Ключові слова: *передумови інтеграції, інтеграція банків і страхових компаній, банк, страхова компанія.*

Постановка проблеми. Розвиток фінансової системи в сучасних умовах відбувається на фоні поступової універсалізації напрямів роботи майже всіх суб'єктів фінансового ринку. Забезпечення ефективного функціонування ринку фінансових послуг неможливе без побудови раціональних та тісних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями, як найбільш активними фінансовими посередниками з точки зору масштабності діяльності. Ринок фінансових послуг функціонував на дезінтеграційному етапі до кінця минулого століття. Банки та страховики здійснювали діяльність у виключно спеціалізованих сегментах фінансового ринку, реалізуючи при цьому притаманні тільки їм специфічні функції. Проте, саме в цей період почали формуватись об'єктивні передумови зближення банківського та страхового ринків.

Питання інтеграції банків та страхових компаній як найбільш впливових та потужних учасників фінансового ринку не є новим, проте в контексті останніх світових тенденцій набуває все більшої значимості та актуальності. У свою чергу, обґрунтування ефективної стратегії взаємодії даних посередників; адекватне законодавче державне регулювання такої взаємодії з метою захисту інтересів клієнтів, інвесторів, кредиторів; подальше вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду зближення

банківського та страхового ринків неможливе без комплексного дослідження факторів розвитку зазначених процесів.

Метою статті є дослідження та обґрунтування основних передумов банківсько-страхової інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різносторонніх аспектів інтеграційних процесів, що відбуваються на ринку фінансових послуг в цілому присвячено значну кількість наукових праць. Окремим аспектам взаємодії банків та страхових компаній в контексті банківського страхування, організаційних форм їх інтеграції приділено значну увагу з боку таких закордонних та вітчизняних вчених як У. Віоларіс [1], С. Девіс [2], Т. Хесс [3], А. Гарсія-Херреро, Ф. Вулдрідж [4], П. Буомбергер Р. [5], Х. Скіппер [6], Дж. Каммінс [7], О. Ванца, Р. Гриценко, А. Єрмошенко, Н. Ткаченко Проте, всі існуючі напрацювання не вичерпують коло проблемних науково-теоретичних та практичних проблем, що склались на даний момент. Так, ґрунтовного дослідження та систематизації потребують фактори, передумови зближення банківського та страхового ринків.

Виклад основного матеріалу. Концептуальна ідея інтеграції банківського та страхового бізнесу характеризується досить давньою історією, проте глобального характеру дане явище набуло лише починаючи з 90-х років ХХ ст. Основними тенденціями кінця 90-х років, що на думку деяких вчених безпосередньо вплинули на подальший вектор розвитку фінансового ринку є [1, с.5-7; 2 с. 7-10]:

- зростання обсягів операцій з лізингу, споживчого та іпотечного кредитування з боку альтернативних традиційним банкам посередників;
- впровадження гнучкої цінової політики та механізму продажу транспортних засобів у розстрочку зі сторони автосалонів;
- зростання конкурентних переваг американських та західноєвропейських будівельних концернів та девелоперських компаній

(property developer та real-estate developer) порівняно з банками у сфері надання кредитів на придбання житла;

– зміна характеру фінансово-економічних відносин між банківським та промисловим секторами у зв'язку з виникненням альтернативних послуг комерційному кредитуванню в ряді країн (фінансування за допомогою інструментів фондового ринку та ринку боргових зобов'язань);

– активний розвиток приватного пенсійного страхування, страхування життя в ряді країн Західної Європи, Північної Америки, Східноазійського регіону за рахунок дієвої державної підтримки (вигідний пільговий режим оподаткування, свобода вибору умов пенсійного забезпечення, масова пропаганда, тощо);

– введення нових більш жорстких правил регулювання банківської діяльності, зокрема рекомендацій щодо визначення рівня достатності капіталу, призвело до посилення тиску на доходність банківського бізнесу.

Вище зазначені тенденції свідчать про посилення рівня конкуренції не лише між банками, а й між банківськими та спеціалізованими кредитно-фінансовими інститутами (СКФІ). Банки припинили займати монопольну позицію у сфері надання фінансових послуг як приватним, так і корпоративним клієнтам. З універсального посередника вони перетворились у звичайного учасника фінансового ринку [1]. З іншого боку, дані тенденції не були досить критичними, а навпаки стали стимулом до зміни стратегічної поведінки банків на ринку фінансових ресурсів. Так, рух в напрямку створення фінансових конгломератів як початкового етапу взаємодії банківських установ та інших фінансових компаній головним чином розпочався зі сторони банків [2].

Адекватне розуміння основних сучасних тенденцій на ринку фінансових послуг неможливе без дослідження сутнісного змісту передумов, що в комплексі сформували імпульс для подальшого розвитку банківсько-страхових інтеграційних процесів. Узагальнення рушійних сил зазначених процесів дозволило виділити:

- макроекономічні передумови, пов’язані з впливом компонентів зовнішнього середовища, в якому функціонують банки та страховики;
- мікроекономічні передумови, що стосуються змін у внутрішньому механізмі організації діяльності банків та страхових компаній (рис. 1).

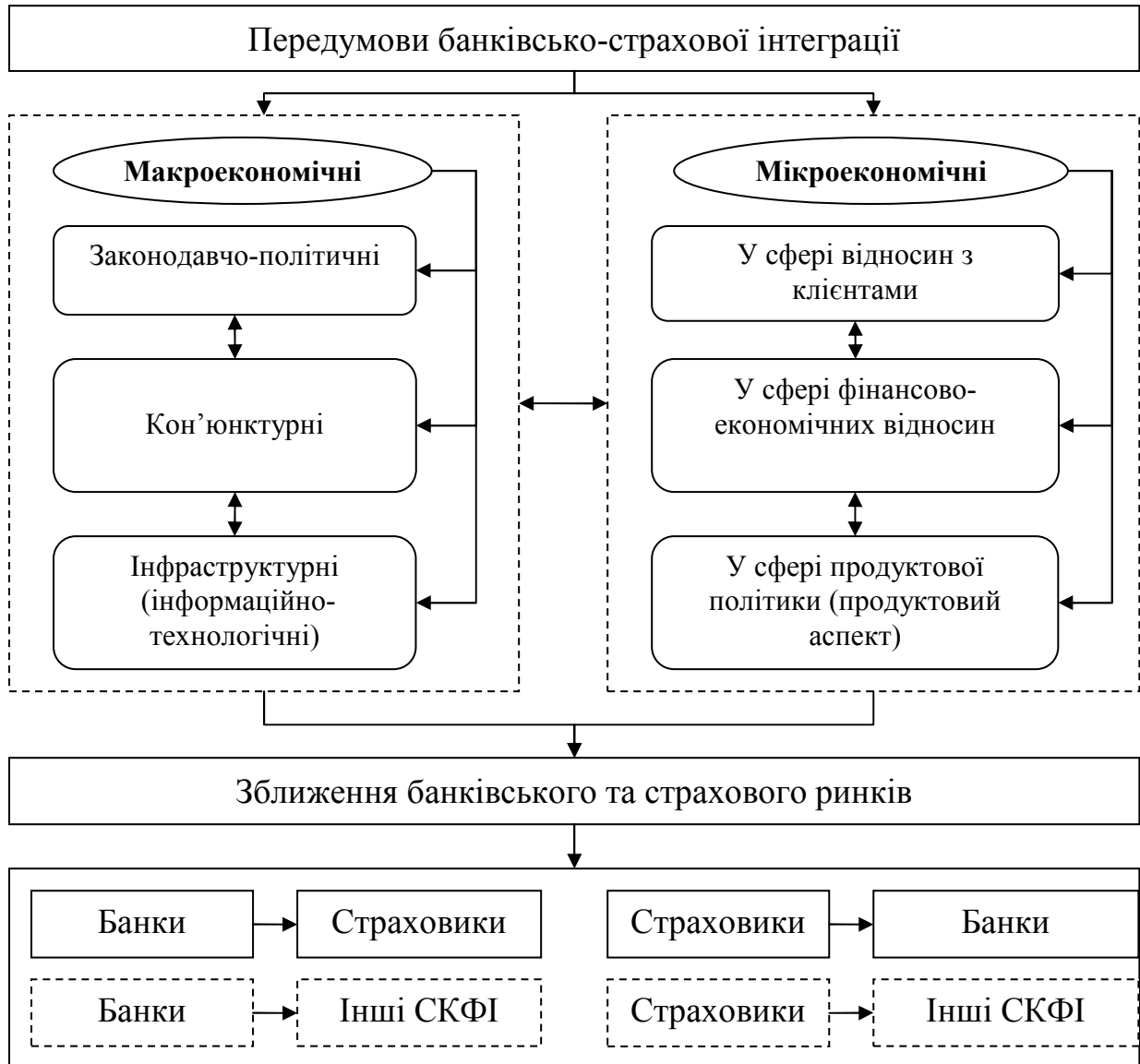

Рисунок 1 – Передумови банківсько-страхової інтеграції

Систематизація існуючих науково-теоретичних напрацювань щодо дослідження причин, факторів та передумов зближення банківського та страхового ринків дозволяє розглядати **макроекономічні передумови** в контексті трьох взаємопов’язаних та взаємообумовлених груп: законодавчо-політичної, кон’юнктурної, інфраструктурної (рис. 2).

Рисунок 2 – Макроекономічні передумови банківсько-страхової інтеграції [на основі 1, с. 5-7; 4, с. 58-59; 5, с. 10-13; 7, с. 32-36]

Зміна характеру політики регулювання та державного контролю за діяльністю учасників фінансового ринку, а отже лібералізація всієї фінансової системи були характерні для країн як Європейського, Північноамериканського, так і Східноазійського регіонів. Наприкінці минулого століття з метою підвищення конкурентоздатності фінансового сектору органи державного нагляду та регулювання сприяли банківсько-страховій інтеграції, поступово усуваючи юридичні перепони, що історично існували між ринками банківських та страхових послуг.

Таблиця 1 – Характеристика основних законодавчих передумов банківсько-страхової інтеграції

Регіон	Характеристика законодавчої передумови інтеграції банків та страховиків	Наслідки
Північно-американський регіон	Практична відміна акту Гласса-Стігала (у 1999 році, США), «символу депресивної епохи банківського регулювання», що фактично довгий час розподіляв суто банківську та інвестиційну складову діяльності банків на фінансовому ринку.	Створився «глобальний фінансовий супермаркет». Вихід банків на фондовий ринок, розвиток деривативів.
Латино-американський регіон	Банки отримали дозвіл продавати страхові продукти; відбулась відміна державного контролю в фінансовому секторі. <i>Аргентина, Мексика:</i> отриманий дозвіл на функціонування іноземних фінансових інститутів: іноземні страховики мають право створювати дочірні компанії в кооперації з місцевими банками, що володіють розвинутими філіальними мережами.	<i>Бразилія:</i> банківські інститути активно працюють у сфері реалізації власних індивідуальних пенсійних програм. <i>Аргентина, Мексика:</i> банківське страхування розвивається за рахунок інвестицій іноземних страховиків.
Європейський регіон	Лібералізація принципів регулювання структури вартості поліса органами державного нагляду.	Диверсифікація діяльності банків за рахунок консолідації бізнесу з небанківськими інститутами.
Східноазійський регіон	<i>Тайланд:</i> лібералізація державного контролю; відміна заборони страховикам сплачувати банкам комісійну винагороду. <i>Японія:</i> лібералізація фінансової системи з 1999-х років; починаючи з жовтня 2002 року банки отримали право розповсюджувати річні поліси страхування ренти.	Банки розпочали активно розповсюджувати страхові продукти через свою розгалужену мережу відділень.

Зміна характеру законодавчого регулювання фінансової сфери призвела до посилення конкуренції між постачальниками фінансових послуг різних секторів фінансового ринку. Конкурентні відносини між учасниками банківського ринку набули більш жорсткого характеру. А тому банки розпочали активний пошук шляхів розширення своєї діяльності за рахунок виходу на нові сегменти фінансового ринку, у першу чергу, страховий. Серед визначених на рис. 2 кон'юнктурних передумов,

найбільшої уваги потребує пояснення щодо кон'юнктурної невизначеності ринку. Так, ризики коливання продаж банківських і страхових продуктів у більшості випадків не в повній мірі корелюють між собою. Таким чином, розширення пропозиції банківських продуктів з включенням послуг суміжного сегменту робить фінансовий інститут в цілому більш диверсифікованим та стійким до впливу чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Зокрема, це проявляється в тому, що знижується залежність фінансової установи від окремих бізнес-ліній.

Розвиток фінансового ринку будь-якої країни неможливий без наявності адекватної потребам фінансових посередників інфраструктури, що створюється безпосередньо для обслуговування фінансового ринку та забезпечення його нормального функціонування. Саме розвиненість інституційної та інформаційно-технологічної підсистем інфраструктури ринку фінансових обумовила технологічну можливість банківсько-страхової інтеграції. Нові розробки в інформаційно-технологічній сфері наприкінці ХХ - початку ХХІ ст. сприяли розробці та впровадженню інноваційних фінансових продуктів, відносно перевагою яких є незначний рівень операційних витрат. Так, з кінця 90-х рр. бурхливий розвиток інтернет-технологій дозволив таким піонерам банківського страхування, як Lloyds Bank, Deutsche Bank, BNP Paribas, Credit Agricole, Societe Generale розпочати роботу над створенням новітніх комплексних фінансових послуг, що в сучасних умовах перетворились в «фінансові супермаркети» [1, с. 7; 2, с. 57; 4, с.59-62].

Розглянемо **мікроекономічні передумови**, що виникають на рівні внутрішньої організації діяльності фінансової установи. Так, організаційно-структурна побудова будь-якого банку або страхової компанії перш за все включає клієнтський блок (управління клієнтськими відносинами), продуктовий блок (продуктова політика), та фінансово-економічний блок (управління витратами та ризиками). Тому, пропонуємо

розглядати мікроекономічні передумови досліджуваних інтеграційних процесів в контексті зазначених напрямів (рис. 3).

Рисунок 3 – Мікроекономічні передумови банківсько-страхової інтеграції [на основі [2, с. 7-10; 3, с. 5-7; 4, с. 58-59; 5, с. 10-13]

Нові соціально-економічні умови к. XX – п. XXI ст. обумовили появу новітнього покоління споживачів фінансових послуг, пріоритетами якого є економія часу, зручність та багатофункціональність. Так, наприклад, «стимул-реакцією» інтеграційних процесів між банками та

страховиками у Франції протягом 70-х-80-х рр.. минулого століття виявилось суттєва зміна потреб клієнтів і ситуація на ринку страхування життя. До 2008 р. банківські страховики збільшили свою долю на ринку страхування життя до 65 %, і з тих пір концепція банківського страхування у Франції продовжує підтверджувати свою ефективність [3, с. 5-7; 4, с. 58-59]. Крім цього, клієнти саме банків здебільшого одночасно користуються послугами декількох фінансових посередників. Тому з часом розвиток фінансового ринку обумовив потребу банків розробляти нові стратегічні програми лояльності для своїх клієнтів. Дана мета могла реалізуватися лише за допомогою поєднання кадрових, фінансових, інформаційно-технологічних ресурсів декількох фінансових установ, що надають послуги в різних секторах фінансового ринку. Зокрема, у відомому в науковому колі дослідженні Асоціації американських банкірів, М. Пеццуло наводить наступні дані щодо ймовірності утримання клієнта залежно від числа послуг, придбаних ним: при відкритті лише поточного рахунку – 50%; при розміщенні грошових коштів на депозитних рахунках – 66%; за наявності поточного та депозитного рахунку – 90%; поточного, депозитного та кредитного рахунків – 94%; поточного, депозитного та кредитного рахунків, а також інших супутніх фінансових послуг (здебільшого, страхових) – 99% [1, с. 7].

Інтенсивні змагання між банками у 80-90-х рр. ХХ ст. на фоні скорочення процентної маржі призвели до збільшення адміністративних та збутових витрат та обмежили розмір прибутків, отримуваних від традиційних банківських операцій. Один із варіантів вирішення даної проблеми полягав у застосуванні банками принципу «ефекту масштабу». Закономірності мікроекономіки щодо організації перехресних продаж свідчать про те, що мета реалізації різнопланових комбінацій фінансових продуктів одному споживачу досягається з набагато меншими альтернативними витратами в межах одного спільного фінансового

конгломерату, аніж через перехресний збут компаній з партнерськими взаємовідносинами [5, с. 10-13].

Підвищення ризиковості діяльності банків, особливо у сфері їх інвестиційно-кредитної діяльності обумовило об'єктивну необхідність пошуку та використання альтернативних механізмів мінімізації фінансових ризиків. Безперечно, ефективним економічним механізмом перерозподілу ризиків виявилось страхування, що й сприяло формуванню більш тісних взаємозв'язків між банківськими та страховими установами. З іншого боку, страхові компанії потребували диверсифікації страхових портфелів, розширення клієнтської бази, ефективного довірчого управління страховими резервами, що в даних умовах могли забезпечити лише банки. У цілому, дані передумови створили додаткові можливості для зниження ризиків за рахунок диверсифікації як банківського, так і страхового бізнесу, та таким чином забезпечили багатовекторний розвиток фінансового ринку.

У сфері продуктової політики основні передумови були пов'язані з появою нових можливостей для банків в контексті розвитку недержавного пенсійного забезпечення та зміни вектору потреб клієнтів в напрямі інвестиційних продуктів. Так, досить чітко принаймні в Європі, Північній Америці проявилась тенденція заміни депозитних продуктів на страховий асортиментний ряд та продуктовий ряд взаємних інвестиційних фондів, де норма прибутку на вкладений капітал зазвичай вище у порівнянні з депозитними продуктами. Дані тенденції призвели до зміни обсягів та структури залучених ресурсів банку, що традиційно виступали основним джерелом надходжень та сприяли розвитку його активної інвестиційно-кредитної діяльності. Це досить легко пояснює обрання банком послуг страхування життя з метою збільшення стабільності та масштабності власної ресурсної бази. [2, с. 8].

Висновки. Наприкінці минулого століття фінансові установи були змушені здійснювати свою діяльність в умовах лібералізації державного

контролю та реформування світової фінансової системи, підвищеного рівня конкуренції, прискореного розвитку інформаційних технологій. Крім цього, зростаючі потреби клієнтів, зменшення ефективності збутових мереж, підвищення ризиковості операцій поставили перед банками, з одного боку, страховиками – з іншого, нові завдання пошуку альтернативних стратегій функціонування в релевантному зовнішньому середовищі. Тому, характерною ознакою розвитку фінансового ринку в сучасних умовах є тенденція до формування тісних взаємозв'язків між банками та страховими компаніями. Вивчення та обґрунтування основних чинників банківсько-страхової інтеграції дозволяє більш повно зрозуміти природу досліджуваних процесів та зробити припущення про їх прискорений розвиток на перспективу. Подальших досліджень потребує визначення сутнісного змісту банківсько-страхової інтеграції, її організаційних форм, позитивних та негативних наслідків для фінансової системи в цілому.

Список літератури.

1. Violaris, Y. Bancassurance in Practice [Electronic resource] / Y. Violaris // Munich Re publications. – 2001. – 40 p. – Access mode : <http://www.marclife.com/research/pdf/banc.pdf>.
2. Davis, S. Bancassurance : The Lessons of Global Experience in Banking and Insurance Collaboration [Electronic resource] / S. Davis // VRL KnowledgeBank Ltd. – 2007. – 152 p. – Access mode : http://www.atmia.com/ClassLibrary/Page/Information/DataInstances/1762/Files/821/bancassurance_report_final.pdf.
3. Hess, T. Bancassurance developments in Asia – shifting to a higher gear [Electronic resource] / T. Hess // Sigma, Swiss Re. – 2002. – №7. – 40 p. – Access mode : http://media.swissre.com/documents/sigma7_2002_en.pdf.
4. Garcia-Herrero, A. Global and regional financial integration : progress in emerging markets [Electronic resource] / A. Garcia-Herrero, P. Woolridge //

BIS Quarterly Review. – September, 2007. – p. 57-70. – Access mode : http://www.dcenter.ru/eaes/lit/07_03_3.pdf.

5. Baltensperger, E. Regulation and intervention in the insurance industry – fundamental issues [Electronic resource] / E. Baltensperger, P. Buomberger, A. Iuppa // BIS Quarterly Review. – September, 2007. – 52 p. – Access mode : <http://zdownload.zurich.com/main/reports/White%20Paper%20Regulation%20and%20Intervention%20in%20the%20Insurance%20Industry.pdf>.
6. Skipper, H. Financial Services Integration Worldwide: Promises and Pitfalls [Electronic resource] / H. Skipper // Atlanta : Georgia State University, 2000. – 56 p. – Access mode : http://www.soa.org/library/journals/north-american-actuarial-journal/1997-09/2000/july/naaj0007_6.pdf.
7. Cummins, J. Concentration, Vertical Integration and Bancassurance: Consolidation and the “Insurance Middleman” [Electronic resource] / J. Cummins, M. A. Weiss // Washington : ARIA Annual Meeting, 2006. – 47 p. – Access mode : <http://www.aria.org/meetings/2006papers/CumminsWeissXieM&ABroker080406.pdf>

Summary

The article is about the major factors that led to the banking market in direction of insurance. Banking and insurance integration prerequisites formed at the macroeconomic and microeconomic levels are systematized.